EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

Kapuját az várnak le nem bocsáták
Hatodnapon, hogy ne essék csalatság.
Az főpasák aznap tanácskozának,
Mely felől az várat ők megronthatnák.

Nagy sáncokat hetednapon vetének,
Töltött kasokat sokat építének,
Héczei udvarán sáncot szörzének,
Két nap az kohnyára onnat lövének.

Az három öreg álgyúkhoz hozának
Tizenegy öreg álgyút vonyatának,
Az vár köről sáncokban állatának.
Golyóbissa az öregbik álgyúnak,

Ki ötvenöt font vasgolyóbis vala,
Másik kevéssé annál kisebb vala,
Többi ezöknél kisebbet vet vala,
Taraszkoknak számát nem tuggyák vala.

Ezökből sok golyóbist bészórának,
Kik miatt embörök, barmok halának
De belől okosságot gondolának,
Kilső várba árkokat ők ásának,

Gyorson álló seregöket béállaták,
Vártán valók es oltalmat alkotának,
Laptákat, tüzesnílakat béhányának,
Terekök azzal semmit nem ártának.

Elhányatá Dobó istállók héját,
Megégetött széna-, szalmarakásokat,
Barmokkal megétetött asztagokat.
Hagya belső várba egy asztag szénát,

Vizes tehénbűrökkel bévonyatá
És egy búza asztagat ott meghagya,
Belső várba egy verömben rakatá,
Töltés baronáit bőrrel bévonyatá.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

A nehéztüzérség felvonultatása,

A szakasz fő témája

Tinódi ebben a szakaszban a totális ostrom kezdetét rögzíti. A török főparancsnokok haditanácsot tartanak, majd elképesztő méretű nehéztüzérséget vonultatnak fel a falak ellen. Megkezdődik Eger módszeres, kíméletlen lövetése. A belső rombolásra Dobó István és a védők azonnali, zseniális mérnöki és védelmi óvintézkedésekkel válaszolnak, hogy minimálisra csökkentsék az ember- és anyagveszteséget.

Mi történik ebben a blokkban?

*** 722–725. sor:** Szeptember tizenhatodikán (az ostrom hatodik napján) a vár kapuit végleg bezárják, és a felvonóhidakat sem bocsátják többé le, nehogy a török valamilyen csellel ("csalatság") vagy hirtelen rohammal betörjön. Ugyanezen a napon Ahmed és Ali pasa a többi főiszlám vezetővel haditanácsot tart, hogy eldöntsék, melyik irányból a legkönnyebb szétzúzni és megrohanni a várat.

*** 726–729. sor:** Másnap, a hetedik napon a törökök gigantikus földmunkákba kezdenek: futóárkokat ásnak, és földdel, rőzsével megtöltött hatalmas sánckasokat építenek, hogy védjék a tüzéreiket. A Héczei-udvaron (a várostól északkeletre) is komoly állásokat építenek, ahonnan két teljes napon át folyamatosan lövik a vár konyháját és gazdasági épületeit.

*** 730–736. sor:** Megérkezik a törökök igazi rombolóereje. A korábbi három mellé újabb tizenegy hatalmas faltörő ágyút ("öreg álgyút") vontatnak a sáncokba, így már tizennégy nehézlöveg dörgi a falakat, a kisebb faltörők (taraszkok) számát pedig megtippelni sem lehet. Tinódi precízen megjegyzi a kalibereket is: a legnagyobb ágyú brutális, 55 fontos (kb. 26-27 kg-os) vasgolyókat lő ki, a második alig valamivel kisebb, és a többi is hatalmas pusztításra képes.

*** 737–745. sor:** A várba záporoznak a nehéz vasgolyók, amelyek miatt rengeteg katona és jószág leli halálát. Odabent azonban gyorsan és okosan reagálnak ("okosságot gondolának"): a Külső várban mély árkokat ásnak a falak mögé, amelyek felfogják a becsapódó golyókat. Ide vezénylik a gyors reagálású egységeket ("gyorson álló seregöket"), és az őrségek is fedezékeket építenek. A törökök tüzes nyilakkal és égő bombákkal ("laptákkal") próbálnak tüzet gyújtani, de a védők résen vannak, így az oszmánok ezzel nem érnek el sikert.

*** 746–753. sor:** Dobó István drasztikus tűzvédelmi parancsokat ad ki. Lebontatja az istállók gyúlékony fatetejét ("héját"), és az udvaron álló, korábban megpörkölt széna- és szalmarakásokat, asztagokat gyorsan megeteti az állatokkal, hogy ne maradjon éghető anyag. A Belső várban mindössze egyetlen asztag szénát hagy meg, de azt is vizes marhabőrökkel takartatja le, hogy a tüzes nyilak ne gyújthassák meg. Egyetlen megmaradt búzaasztagot pedig földalatti verembe hordat, míg a földsáncok védőgerendáit ("baronáit") szintén bőrökkel vonják be a tűz ellen.

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

*** Csalatság:** Csalás, megtévesztés, váratlan csel.

*** Töltött kasokat:** Földdel, kövekkel és rőzsével megtöltött nagyméretű vesszőkosarak, amelyeket golyófogó sáncként használtak a tüzérség védelmére.

*** Kohnyára:** A vár konyhájára, élelmezési központjára.

*** Ötvenöt font vasgolyóbis:** Körülbelül 26-27 kilogrammos tömör vasgolyó (a korabeli magyar font kb. 0,49 kg volt). Elképesztő rombolóerőt képviselt.

*** Laptákat:** Gyújtóbombákat, szurokkal és kénnel átitatott, meggyújtott rongy- vagy kanócgolyókat.

*** Asztagokat:** Szabadtéren szabályos alakba rakott, nagy mennyiségű learatott gabona- vagy szénaboglyákat.

*** Baronáit:** Gerendáit, rönkjeit (a földsáncokat összefogó nehéz fagerendázatot).

Érdekességek

*** A zseniális bőr-taktika:** Dobó István zsenialitása a részletekben rejlett. Tudta, hogy a török tüzérség nemcsak rombolni akar, hanem a becsapódó tüzes nyilakkal és szurkos kanócgolyókkal ("laptákkal") pánikot és tüzet akar kelteni a zsúfolt várudvaron. Azzal, hogy a megmaradt szénát és a bástyák tartógerendáit (750. és 753. sor) frissen nyúzott, vizes tehénbőrökkel vonatta be, teljesen hatástalanította a törökök gyújtófegyvereit, a bőr nem kapott lángra, a víz pedig eloltotta a szikrákat.

*** 55 fontos szörnyetegek:** Tinódi számai katonai szempontból tűpontosak. Egy 55 fontos ágyú a kor technikai csúcsát jelentette (Európában ezeket "Karthsuben"-nek vagy nehéz bombárdáknak hívták). Egy-egy ilyen golyó becsapódása a vastag kőfalat is azonnal megremegtette és repeszekre törte. Az, hogy a törökök 14 ilyen kaliberű monstrumot állítottak csatasorba, azt jelentette, hogy Egerre naponta több tonna vas zúdult.

Történelmi háttér

Az 1552-es egri ostrom idején az oszmán seregek stratégiai célja Eger bevétele volt, hogy biztosítsák az északi hódításaik útvonalát. Az ostrom kezdeti szakaszában a törökök nemcsak a kőfalak fizikai rombolására törekedtek, hanem a védők belső ellátási láncának és moráljának megtörésére is. A konyhák, raktárak és takarmánykészletek célzott lövetése klasszikus ostromtechnikai lépés volt: el akarták vágni a védőket az élelemtől, és a felhalmozott szénarakások felgyújtásával belső káoszt, valamint fojtogató füstöt akartak előidézni, ami elvonja a katonákat a falak védelmétől. Dobó István zseniális intézkedései – mint a vizes tehénbőrök alkalmazása és a készletek áthelyezése – pontosan ezt a pusztító logisztikai tervet hiúsították meg.

Kérdések

Történelem:

Milyen stratégiai megfontolásból vették célba a törökök kifejezetten a vár konyháját és a takarmánykészleteket (széna, szalma) az ostrom korai szakaszában?

Irodalom:

Hogyan érzékelteti Tinódi a pontosság és a számszerűség eszközével (55 font, 11 új ágyú, 6. és 7. nap) a történések hitelességét és a helyzet fokozódó súlyát? Miben különbözik ez a stílus a kitalált legendáktól?

Kreativitás:

Képzeld el, hogy Dobó István egyik várkapitánya vagy, és épp ellenőrzöd a bástyákat, amikor becsapódik az első 55 fontos török vasgolyó, darabokra törve egy közeli szekeret. Írj le 3 mondatban egy határozott, megnyugtató parancsot a körülötted lévő, megrémült gyalogosoknak!

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A törökök azért lőtték célzottan a konyhát és a takarmánykészleteket, mert a védművek rombolása mellett a védők élelmezési logisztikáját akarták összeomlasztani, valamint a gyúlékony szénaboglyák felgyújtásával hatalmas, olthatatlan belső tüzeket és fojtogató füstöt akartak idézni a várban, ami megtörte volna a morált és elvonta volna a katonákat a falak védelmétől.

2. Irodalom:

Tinódi a precíz katonai adatok, a pontos naptári napok és a konkrét súlymértékek megnevezésével egy modern haditudósító pontosságával dolgozik; ez a száraz, reális tényszerűség pedig messze elemeli a szöveget a meseszerű lovagi legendáktól, hiszen a hallgatóság a kézzelfogható számok által közvetlenül átélheti a fenyegetés valódi, hús-bavágó nagyságát.

3. Kreativitás:

„Fejeket le, legények, ez csak puszta vas és zaj, a bástya földje pedig meg sem moccant alatta!” – kiáltotta a kapitány, miközben felsegítette a legközelebbi puskást. „A pogány a lőporát pazarolja, de Dobó urunk vizes bőrei és a mély árkaink megvédenek minket a tüzüktől. Rázzátok le a port a vállatokról, tartsátok szárazon a kanócot, mert a fal még áll, és a mi időnk akkor jön el, ha ez a csürhe megindul a lejtőn!”